

BLOMSTERHANI

Journalisten Massip Farid Ikken, själv av berbiskt ursprung från Algeriet, berättar här från ett besök i huvudstaden Alger.

Presidenten Bouteflika har inlett en försoningspolitik de senaste åren under vilken mycket har hänt. Nu äntligen hoppas man igen i Alger. Amnesti för alla är slagordet. Även om det gör ont för många offers familjer, vars mördare gå fria så betyder det mycket för miljoner algerier som bara hoppas på en enda sak: fred.

DLAREN I ALGER

I den pampiga stadsdelen Telemly står en elegant dam vid en blomsterhandlare och beställer en bukett. Butikens ägare är Rachid, en av de äldsta blomsterhandlarna i Alger. Hans familj ägde en annan butik bredvid Fakulteten, La Faculté d'Alger när jag gick där i slutet av 1990-talet.

– Ta några av dessa gula rosor också, det gillar han, säger en elegant dam.

Det känns som om man befinner sig i vilken västerländsk metropol som helst. De fina människorna pratar franska här och lite franska kan Rachid också.

– Ca sera cinq cent dinar madame, merci. Den fina damen betalar motsvarande femtio kronor och hoppar hastigt in i sin svarta Citroën C4 och tackar, på franska förstås.

Algerborna pratar högt och gestikulerar väldigt mycket. Kvinnorna är antingen beslöjade eller väldigt modemedvetna. Den blonda färgen är på modet just nu.

– Alla vill bli blondiner, säger Rachid och skrattar.

Algerborna är tuffa, ett folk som har stått ut med mycket elände och fattigdom under kolonialtiden. De är kanske också lite känsliga och naiva. Det har de radikala islamisterna förstått och använt sig flitigt av. Det var i början på 1990-talet, den sittande regeringen hade precis röstat igenom en ny era som lovade demokrati och transparens. Politiska partier tilläts och pressfriheten uppmuntrades.

Partiet som kom att hota status quo hette FIS, Fronte Islamique Pour Salvation, Den Islamiska Räddningsfronten, ett islamistiskt fundamentalistiskt parti som kom att skaka hela Algeriet de kommande femton åren. En våg av extremism svepte över Alger som på några år förvandlades till en av de mest intoleranta orterna på jorden. För att nå succé och popularitet, använde sig islamisterna av ett enda argument: fattigdomen.

Skoningslöst krig

Men det regerande partiet som hade militärens stöd vägrade erkänna

Upplopp på gatorna i Alger 2010 Foto: Magharebia

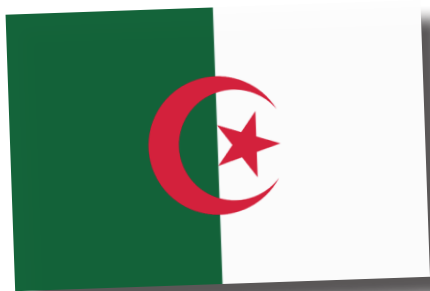
att det algeriska folket hade röstat på radikala islamister. Journalister och liberala politiker vädjade om hjälp och det tredje största partiet, Socialistfronten FFS, hoppades kunna överraska och vinna valet i andra omgången. Men militärer tycker inte om överraskningar. Presidenten Chadli Bendjedid avgick och militärjuntan tog över kontrollen som genast avbröt presidentvalet. Armén ockuperade gatorna och proklamerade undantagstillstånd. FIS-ledarna ville inte ge upp. I ett sista hopplöst försök tar de det dumma och ödesdigra beslutet att uppmana alla algerier att ta till vapen och kämpa mot regeringen.

Militären fängslade hela ledningen och FIS förbjöds. Många av partiets anhängare följde upprorskallelsen och började strida mot regeringen. Ett skoningslöst krig mellan islamisterna och regeringens tjänstemän utbröt och kom att fortsätta i 15 långa år. Det krävde över 150 000 liv, mest civila. Nu är det hela förhoppningsvis endast ett dystert minne från en lång och fasansfull mardröm.

Inte röra konstitutionen

Rachid minns också den tiden. Han var på samma plats, ägde samma butik och träffade samma människor under andra omständigheter.

– Jag önskar att dessa dagar inte

Fakta Algeriet

Största stad: Alger
Officiellt språk: arabiska (de jure), darija (till vardags)
Statsskick: Republik, enhetsstat
President: Abdelaziz Bouteflika
Premiärminister: Ahmed Ouyahia
Självständighet från Frankrike 5 juli 1962

Yta: 2 381 740 km², varav vatten försumbart
Folkmängd: 37 100 000
Befolkningstäthet: 14,5 inv/km²

kommer tillbaka, säger han med sorg i rösten. Under långa månader slutade kunderna att komma till butiken, det kom bara beställningar på begravningsbuketter, nästan varje dag kom beställningar. Jag orkade inte längre. Jag stängde butiken och väntade men jag behövde arbeta så jag öppnade igen. Jag trodde att det var slutet. Jag satte hemma och tänkte "hur länge kommer det att vara så?" Hur länge kommer våldet att slå till och människor att dö?

För europeiska observatörer och andra västerländska aktörer har president Bouteflika verkligen lyckats med sina löften, för de vill också ha fred i Algeriet, de vill också säkra sina investeringar. Turister kommer inte till Algeriet, de utlänningar som finns här är till 99% tjänstemän eller investerare. Han var tvungen att ändra i grundlagen för att sitta kvar som president trots all kritik från media och vissa internationella experter.

I Washington finns ett minnesmärke över de journalister som dog under denna period. En krönikör vid namn Said Mekbel eller "Mesmer Djehha" som han också kallades i den franskspråkiga tidningen Alger Republicain där han arbetade, beskriver bäst situationen för journalistkåren då. Han skrev såhär i en berömd artikel i början av 1990-talet: "Om du säger sanningen dör du om du tystnar dör du, det är bättre att säga det och dö". Han sköts med två kulor i huvudet utanför sin favoritrestaurang i centrala Alger i december 1994. Hans sista krönika "Denna tjuv som..." publicerades i tidningar över hela världen. Nu är, av allt att döma, det värsta över även om journalisterna har fortfarande mycket att kämpa för när det gäller pressfrihet. Radio och tv förblir under statens kontroll och bara det skrivna ordet har fått viss frihet.

Kasbahn spelade en viktig roll

Jag stämde möte med Rachids far, Ammi Hmed kl 14 i ett område som heter Kitani. En äldre man kommer långsamt nerför trapparna. Han ler åt mig och så småningom kan jag se ett trevligt ansikte komma närmare och närmare. Ammi Hmed kom precis i tid och det lade jag märke till.

- Du glömmer att jag har bött mesta delen av mitt liv med lgwer

(europeér). Javisst, det har han. Han är född i slutet av 1930-talet, gick i franska skolan och umgicks mest med fransmän, judar och de andra som kallas svarta fötter. De umgicks i moskén, i synagogan, i kyrkan.

- Trots att vi ville ignorera det och vi visste hela tiden att en dag, kriget kommer att skilja oss. Det gjorde det.

Algers kasbah kommer från arabiskans qasbah, 'citadel' som är namnet på gamla stan i Alger. Kasbahn spelade en viktig roll under den algeriska kampen för självständighet (1954-1962). Den var mittpunkten av upprorets ledare av Fronten för Nationell Frihet (FLN) och gav dem en fristad för att planera Slaget om Alger därför. Fransmännen i sin tur fokuserade på Kasbahn under ledningen av generaldirektör Jacques Massu och major Paul Aussaresses. De använde sig av tortyr och våldsamma krigslag för att göra sig av med gerillan som stod under Ben Mhidi överinseende.

Det är här hela Slaget om Alger började. Händelserna som filmatiserades av den italienska regissören Gilo Pontecorvo började 1956 och varade över två år. Varje liten ort här i Kasbahn är historisk och många av de historiska personerna som överlevde kriget lever fortfarande här i de trånga husen.

- Första bomben som lades här i kasbahn var det fransmän som lade hit. Minst fem hus förstördes under denna natt, jag kommer aldrig att glömma dessa stunder, barnens gråtande, kvinnornas skrik. Det var hemskt. Det som följde var en rad hämndaktioner mot de franska kvarteren. De som blev kända som "Les Porteuses de valises". Kvinnor som placerar bomber i de europeiska kvarteren. Detta var hemskt också men det var krig, berättar Ammi Hmed.

En av de berömda dialogerna i filmen var när en fransk journalist frågade Ben Mhidi, gerillans ledare om varför han lät göra så mycket våld:

"Monsieur Ben M'Hidi, är det inte lite fegt att använda kvinnornas korgar och handväskor för att frakta sprängämnen som dödar så många oskyldiga människor?"

Ben M'Hidi, den fängslade FLN-ledaren svarar: "- Och tycker Ni inte att det är ännu fegare att fälla napalmbomber på försvarslösa byar vil-

Tuareger i Algeriska Sahara. Foto: Patrick Gruban

ket kräver tusen gånger fler offer? Det skulle naturligtvis vara mycket enklare för oss om vi hade ert flygvapen. Om vi får era bombplan så får ni våra korgar!" (Dialog ur filmen "Slaget om Alger")

Kärlek, vänskap och liv

Självständighetskampen blev så känd i hela världen att en stor kampanj av solidaritet med det algeriska folket organiserades i andra länder mest i Frankrike. Den kulturella eliten med Jean Paul Sartre och Simone De Beauvoir i spetsen vädjade till De Gaulle att sätta stopp för massakrerna och lämna Algeriet. Även vissa av de fransmän som befann sig i Algeriet, så småningom ingick i kampen på Algeriernas sida. Än idag finns gator med deras namn i Alger.

Men det finns inte bara krig i Kasbahn det finns också, kärlek, vänskap och liv. Ammi Hmed stannar vid en av de många handlarna vid Djamaa El Yehoud, den gamla synagogan. Han träffar på en av hans barndoms-kompisar som fortfarande bor i kvarteren. De har inte setts på länge. De

kramar varandra och växlar några roliga historier. Vi går vidare till Kasbahns mest kända och gamla café: "Le café Oriental".

– Här kommer de mest kända artisterna på den tiden, även européer men mest Chaabi-musiker.

Samma folkvimmel och andra tider; teförsäljaren går runt med ett gödande fat och några glas fulla av doftande gräs som kallas Naanaa. Det är otroligt hur caféet behöll sin charm enda till idag trots allt som har hänt.

Inte många vågar tala politik

I Bab Jdid slutar Kasbahn. Vidare kommer andra kvarter som på de gamla tiderna tillhörde fransmännen, Scala, El Biar, Chateauneuf, Bouzareah osv. Vi vänder om från slottet och går igenom Kasbahn igen, över ett tusen små hus byggda på varandra. Arkitekturen är nästan unik och det finns något liknande enbart i Turkiet. Över femtio tusen människor beräknas fortfarande leva i dessa hus. Vissa hus är renoverade och är väldigt vackra både utifrån och inuti. Men de fles-

ta är i samma skick eller ännu sämre .

– Det kan vara mycket farligt att bo kvar speciellt om det är en jordbävning som slår till i närheten någon gång, varnar Ammi Hmed.

På de trånga gatorna träffar vi Afifa, en trevlig kvinna i femtioårsåldern. Hon berättar hur svårt det blev för henne att överleva sedan hennes man gick bort för ett par år sedan.

– Nu har jag två tonåringar att försörja ensam och har inte ens ett fast arbete. Jag brukar städa några lokaler i stan på deltid men det räcker knappt till maten. Hon har aldrig röstat och tänker inte göra det heller.

– Det gör ingen skillnad i alla fall, det är inte vi som bestämmer resultatet.

Det är inte många som vågar tala politik med mig på Algers gator. Våldet har kanske minskat men rädslan är kvar. Samma svar får jag varje gång, jag hör samma ord hela tiden: "Elli fat mat". "Det som är förflutet är dött och begravet!"

Vem dödar vem?

En av de författare som skriver mycket

Kopparhantverkare i Constantine.

om Alger är Mohammed Dib. Född och uppvuxen i Bab Eloued, han känner till alla dess hemligheter. För det var i Alger allt hände. Det var i denna urgamla stad som våldet visade sitt allra värsta ansikte. Regeringen tvingades att spela alla sina kort och dess sista var just att svara med våld. Våld mot våld och folket fick betala priset.

Under en natt 1998 blev över två hundra personer, enligt Amnesty International, varav många kvinnor, barn och äldre par slaktade strax utanför huvudstaden i en by vid namn Bentalha. Några hundra meter från massakern finns en polisstation och en militärbas. Militärerna lyfte inte ett finger. De hävdade senare att de saknade personal och att de väntade på order som aldrig kom. Kanke snarare att de fick just ordern att inte göra ett skit. Några månader senare ägde samma hemska scenario rum i en grannby utanför Alger. En algerisk

sociolog vid namn Said Bouammam skrev en bok under svåra omständigheter med namnet *Vem dödar vem?*.

Våld mot våld, islamister har mördat poliser, milismän och regeringstjänstemän. Militärerna, å sin sida har fallit i ett smutsigt krig där de också använde sig av samma medel, det vill säga mord, försvinnanden, tortyr för att nämna bara några. Efter massakrerna kom många anställda inom militären att fly och söka asyl i Europa och USA. De berättar hur de var indragna i våldets spiral och tvingades begå brott och arresteras och till och med mörda "fienden". Fienden kan vara vemsomhelst som har sympati med islamisterna men många oskyldiga har fallit offer för våldet också. De orkade inte längre, de gav upp och flydde för livet. Mohammed Samraoui, Hocine Ouguenoun och Habib Souadia är alla högt uppsatta tjänstemän i algeriska SM

(Säkerhetstjänsten) som flydde Algeriet och de lever idag i exil.

Fick i uppdrag att mörda

1995 kom Den vilda natten ut. En samling noveller där författaren Mohamed Dib försöker reda ut vad som hade hänt och fördjupa sig i mördarnas psyke för att förstå våldsspiralen. Han skriver såhär: "Att få svar på varför, det vore mycket begärt, vi får berätta hur först, vi får berätta, de hemiska hycklare som vi är, om de hemiska dumheterna i ett hemskt sekel."

En av huvudaktörerna i romanen är en artonårig fundamentalist som fick i uppdrag att mörda i 90-talets Algeriet. I en av dialogerna försöker han motivera hans ilska: "Livet har förrått oss, och ni, män som har nått dit före oss, ni har förrått det förtroende vi hade för er."

Assia Djebbar, som idag är medlem i Franska Akademien växte också upp i våldets Alger. I hennes bok *Kärleken, kriget*: en algerisk mosaik ger hon också mycket utrymme åt vad som ägde rum under denna trista period. Hon fokuserar på kvinnorna. Först under kolonialtiden men också under inbördeskriget på 1990-talet där kvinnor var de första offren för våldet.

Vad händer nu? Är det lugnet efter stormen? Nu när jag tänker på allt detta som hade hänt. Det skedde precis på dessa gator. Jag fylls av blandade känslor, ilska, medlidande, sorg och lättnad att allt äntligen är slut, förhoppningsvis. Hur många mord som begicks på dessa perronger? Hur många våldtäkter och annan miss-handel skedde i dessa hus, mitt i natten eller tidigt på morgonen. Ännu värre, mitt på dagen under en fantastisk och strålande sol och plötsligt en öronbedövande buller av en bomb som exploderar och ett moln av rök som släcker hundra liv och skänker sorg i deras familjer.

Att vara rädd

Jag går ner från Kasbahn och tar farväl från Ammi Hmed inte utan att lova ett vykort från Uppsala

Trapporna är trånga och människorna som jag träffar tittar rakt in i ögonen på mig. Jag känner mig spänd och får gåshud. Jag känner också rädsla. "Rädslan finns alltid kvar", säger Joseph Konrad. När Sven Lind-

qvist reste till Algeriet under 1970-talet stannade han en dag i Alger. Han hyrde en gammal Peugeot och körde söderut, mot öknen. Det blev en lång resa för honom som resulterade i en av de viktigaste reseskildringarna i vår tid, en resa till öknen och en resa genom tiden, genom historien: "Utrotta varenda jävel", en modig kritik riktad mot kolonialismen.

Sven Lindqvist var också rädd. Han beskriver det såhär: "Varför reser jag så mycket, när jag är så fruktansvärt rädd för att resa? Varför reste Artur Lundqvist, som var lika rädd? Kanske söker vi i fruktan en stegrad livsförnimmelse, en starkare form av existens? Jag är rädd, alltså är jag till. Ju räddare jag är, desto mera är jag till?"

En härlig känsla av frihet

Efter tre kvart kommer jag äntligen ut från Kasbahn. Jag går rakt in i ett stort torg, precis ovanför hamnen, La Place des martyrs. Intill finns de stora marknaderna, blommor, frukt, kläder, tyg, allt säljs här. Blandade starka smak från kryddmarknaden når mig också. Fisklukten igen från hamnen. Här fanns det franska konsulatet förut och synagogan. Nu finns ett stort teaterhus, där samlas ibland det som är kvar av Algers kulturella elit. Torget är fullt av sysslolösa, arbetslösa och gatubarn som samlas här varje dag som gud skänker. Här är också en av de stora busstationerna i Alger.

Jag vänder mig mot havet. Vinden slår mig i ansiktet och ger mig en härlig känsla av frihet. Jag går en sista gång vid hamnen som för att ta farväl. En tysk familj med pappa mamma och två tonårsflickor passerar förbi mig. De är några av de få turister som vågat äventyret att bege sig till Alger. De är också alldeles absorberade av allting. De tittar runt utan att se vem som går framför dem, alldeles upptagna av allt som erbjuds, en stad vars like de aldrig sett förut.

Massip Farid Ikken

journalist

Ovanstående är en nedkortad variant av en längre text. Den fullständiga texten kan fås via www.fokusafrika.se

Bokstäver ur det berbiska alfabetet tifinagh.

